

Sygn. akt II Ca 1394/14

POSTANOWIENIE

Dnia 14 stycznia 2015 r.

Sąd Okręgowy w Kielcach Wydział II Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący: **SSO Teresa Kołbuc**

Sędziowie: **SSO Cezary Klepacz**

SSO Sławomir Buras (spr.)

Protokolant: st. prot. sądowy Agnieszka Baran

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 14 stycznia 2015 r.

sprawy z wniosku J. B. (1) i J. O.

z udziałem J. B. (2)

o dział spadku i zniesienie współwłasności nieruchomości

na skutek apelacji uczestnika od postanowienia wstępnego Sądu Rejonowego w Skarżysku – Kamiennej z dnia 23 kwietnia 2014 r., sygn. akt I Ns 655/12

postanawia: odrzucić apelację.

II Ca 1394/14

UZASADNIENIE

Wnioskiem z dnia 29.08.2012 r. J. B. (3) domagał się działki spadku po H. i J. małżonkach B.. Do wniosku co do zasady przyłączył się uczestnik J. B. (2). Bezspornym pomiędzy stronami jest, iż w skład spadku po rodzicach stron wchodzi dwie zabudowane działki położone w S. - K. przy ul. (...) oznaczone numerami ewidencyjnymi (...). J. B. (2) domagał się dodatkowo zaliczenia na schedę spadkową gospodarstwa rolnego o pow. 1,826 ha które spadkobiercy przekazali wnioskodawcy w 1999 r. Odnośnie tego żądania wnosił o wydanie postanowienia wstępnego.

Postanowieniem wstępnym z dnia 23 kwietnia 2014 roku Sąd Rejonowy w Skarżysku-Kamiennej ustalił, iż w skład spadku po J. B. (4) i H. B. wchodzi zabudowana budynkiem mieszkalnym i gospodarczym, położona w S. przy ulicy (...) nieruchomość, składająca się z działek, oznaczonych w ewidencji gruntów numerami: (...), nie mających urzędzonej księgi wieczystej ani zbioru dokumentów.

Sąd ustalił, iż H. i J. małżonkowie B. w dacie śmierci byli właścicielami zabudowanej nieruchomości położonej w S. przy ulicy (...), oznaczonej aktualnie w ewidencji gruntów jako działki nr (...). W wyniku postępowania spadkowego przeprowadzonego w sprawach I Ns 614/09 oraz I Ns 494/11 Sąd stwierdził, że spadek po H. B. nabyli z mocy ustawy jej synowie J. B. (1) i J. B. (2) oraz córka J. O. po 1/3 części każde z nich, zaś spadek po J. B. (4) nabyli z mocy ustawy jego żona H. B. oraz synowie J. B. (1) i J. B. (2) i córka J. O. po 1/4 części każde z nich. W dniu 8 listopada 1990 roku w Państwowym Biurze Notarialnym K. Oddział w S., pomiędzy J. B. (1) a H. B. i J. B. (4) została zawarta umowa przekazania gospodarstwa rolnego na podstawie przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 1982 roku o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych oraz członków ich rodzin. Umowa dotyczyła działek: (...) położonych w S..

Sąd Rejonowy przyjął, iż bezspornym pomiędzy stronami było, iż w skład spadku po małżonkach B. wchodzi działki nr (...). Sąd wskazał na niejednolite stanowisko orzecznictwa w zakresie uwzględniania wartości gospodarstwa rolnego przekazywanego w trybie ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników i ich rodzin przy obliczaniu zachowku. Sporne jest bowiem czy taka umowa spełnia przesłanki umowy darowizny. Sąd Najwyższy podkreślał, iż różnica pomiędzy umową przekazania gospodarstwa rolnego a umową darowizny dotyczy tego, iż darczyńca nie dokonuje nieodpłatnego przysporzenia na rzecz obdarowane, zaś w przypadku umowy przekazania, rolnik przekazujący gospodarstwo otrzymywał świadczenie emerytalne lub rentowe, prawo do korzystania z działki, lokalu mieszkalnego czy innych pomieszczeń. Inne orzeczenia Sądu Najwyższego wskazywały zaś na taką sama causae obu umów, brak ekwiwalentności świadczenia, wymóg zgody obdarowanego w obu przypadkach. Sąd Rejonowy opowiedział się jednak za tymi poglądami orzecznictwa, z których wynika, iż wartości gospodarstwa rolnego, przekazywanego w trybie w/w ustawy nie uwzględnia się przy ustalaniu zachowku.

Postanowienie wstępne zaskarżył w całości apelacją uczestnik J. B. (2), zarzucając:

- naruszenie przepisów postępowania, które miały wpływ na wynik sprawy tj. nierozpoznanie istoty sprawy polegające na zaniechaniu przez Sąd pierwszej instancji zbadania materialnej podstawy żądania uczestnika o zaliczenie w poczet schedy spadkowej nieruchomości rolnej jaką otrzymał J. B. (1) od rodziców J. B. (4) i H. B. na podstawie umowy przekazania gospodarstwa rolnego,

- naruszenie prawa materialnego tj. art. 1039 k.c. poprzez błędną jego wykładnię i przyjęcie, że umowa przekazania nieruchomości na podstawie ustawy z dnia 11 grudnia 1982 roku o ubezpieczeniach społecznych rolników indywidualnych oraz członków ich rodzin, nie spełnia cech umowy w rozumieniu art. 1039 k.c. pomimo, iż w orzecznictwie i doktrynie do umowy przekazania nieruchomości na podstawie w/w ustawy stosuje się na zasadzie analogii przepisy kodeksu cywilnego w tym także art. 1039 k.c.

W oparciu o powyższe zarzuty wniósł o uchylenie postanowienia wstępnego i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania przy uwzględnieniu kosztów dotychczasowego postępowania, zasądzenie od wnioskodawcy na rzecz uczestnika kosztów procesów. Nadto wniósł o wystąpienie do Sądu Najwyższego z zapytaniem prawnym, czy przekazanie gospodarstwa rolnego na podstawie ustawy z 14 grudnia 1982 roku, zaliczane jest do schedy spadkowej w rozumieniu art. 1039 k.c. W uzasadnieniu wskazał, iż Sąd nie rozpoznał istoty sprawy bowiem nie zajął się możliwością zaliczenia nieruchomości rolnej przekazanej przez rodziców wnioskodawcy, gdyż ocenił taką możliwość tylko w stosunku do zachowku, o co żadna ze stron nie wносиła. Żądanie uczestnika odnosiło się bowiem do schedy spadkowej. Także przytoczone przez Sąd w uzasadnieniu orzecznictwo dotyczy właśnie zachowku.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja jako niedopuszczalna podlega odrzuceniu.

Niewątpliwym jest, iż uczestnik J. B. (2) domagał się zaliczenia w poczet schedy spadkowej nieruchomości otrzymanej przez wnioskodawcę od spadkodawców, uznając, iż do tej umowy mają zastosowanie na zasadzie analogii przepisy o umowie darowizny, (odpowiedź na wniosek – k. 23-24). Żądanie to wielokrotnie powtórzył w toku postępowania w kolejnych pismach procesowych, przy czym w piśmie z dnia 10.11.2012 r. dodatkowo wniósł o wydanie postanowienia wstępnego w tym przedmiocie (k. 78-80). Zgodnie z art. 685 k.p.c. w razie sporu o istnienie uprawnienia do żądania działu spadku, jak również w razie sporu między współspadkobiercami o to, czy pewien przedmiot należy do spadku, sąd spadku może wydać postanowienie wstępne. Zaskarżone postanowienie wstępne odnosi się jedynie do dwóch innych nieruchomości, które bezspornie wchodziły w skład spadku po małżonkach B., nie odnosi się natomiast w żaden sposób do zagadnienia zaliczenia do schedy spadkowej nieruchomości rolnej przekazanej wnioskodawcy. Co więcej z treści uzasadnienia zaskarżonego postanowienia nie sposób wywnioskować jakie było stanowisko Sądu w tym przedmiocie. Przytoczone w uzasadnieniu orzecznictwo odnosi się bowiem nie do schedy spadkowej lecz do zachowku. W uzasadnieniu Sąd nie wspomina o tej instytucji, odnosząc się za każdym razem do zachowku.

W uchwale Sądu Najwyższego z dnia 28.04.2010 r. III CZP 9/10 (OSNC 2010/10/136) wskazano, iż od postanowienia wstępnego wydanego na podstawie art. 685 k.p.c., w którym nie rozstrzygnięto zgłoszonego w sprawie o dział spadku wniosku o zasiedzenie, uczestnikowi wnoszącemu o oddalenie tego wniosku przysługuje apelacja. W uzasadnieniu wskazuje się, iż za takim poglądem przemawia przede wszystkim charakter orzeczeń wydawanych w sprawach działowych, obejmujących i rozstrzygających wszystkie kwestie związane z dzielonym majątkiem. W tych sprawach sąd z urzędu ustala skład i wartość majątku ulegającego podziałowi (art. 684 k.p.c.) oraz rozstrzyga spory o prawo żądania dokonania podziału i o prawo własności poszczególnych przedmiotów, jak również wzajemne roszczenia współwłaścicieli (współspadkobierców) z tytułu posiadania rzeczy (art. 618 k.p.c.). Jak podkreśla się w literaturze, w takim wypadku, gdy z mocy przepisu szczególnego sąd w pewnym zakresie orzeka z urzędu, w sentencji postanowienia działowego zamieszcza jedynie rozstrzygnięcia pozytywne i to także wtedy, gdy uczestnik postępowania zgłosił wniosek o rozstrzygnięcie spornego zagadnienia, np. przynależności danego przedmiotu do dzielonej masy majątkowej. Jeżeli sąd taki wniosek, leżący w zakresie kwestii rozstrzyganych z urzędu, rozstrzygnął w inny sposób niż zgłoszony we wniosku, nie zamieszcza negatywnego rozstrzygnięcia w postanowieniu, a jedynie omawia je w uzasadnieniu postanowienia. Oznacza to, że wniosek w całości lub części nie został uwzględniony (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 września 1969 r., III CZP 70/69). Z uwagi na treść powyższej uchwały, którą Sąd Okręgowy w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę podziela pomimo niezamieszczenia w sentencji postanowienia rozstrzygnięcia o zaliczeniu umowy o przekazanie nieruchomości rolnej na schedę spadkową, apelacja podlegałaby merytorycznemu rozpoznaniu. Jednakże w niniejszej sprawie z uzasadnienia nie wynika jaki był pogląd Sądu w tej kwestii. W jego treści bowiem rozważano możliwość zaliczenia wartości przekazanej nieruchomości do zachowku, a nie na schedę spadkową. Również przytoczone w uzasadnieniu orzeczenia odnoszą się do zachowku, a nie do złożonego przez uczestnika wniosku. Tym samym na podstawie uzasadnienia Sądu nie można stwierdzić jakie jest stanowisko Sądu w przedmiocie tego wniosku.

Wobec powyższego zdaniem Sądu Okręgowego przyjąć należy, iż orzeczenie rozstrzygające o zasadności zaliczenia wartości przekazanej nieruchomości na schedę spadkową nie istnieje. Apelacja zaskarżająca orzeczenie nieistniejące podlega odrzuceniu, gdyż założeniem apelacji jest istnienie wyroku, tak więc wyrok może być zaskarżony tylko w takiej części, w jakiej istnieje, czy to wtedy, gdy uwzględnia powództwo, czy też wtedy, gdy oddala powództwo (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach, I ACa 1627/04, Lex nr 151746). Zaskarżone może być tylko orzeczenie istniejące. Nie można zatem wnieść środka odwoławczego od orzeczenia, które nie zostało - w rozumieniu przepisów prawa procesowego - wydane. Chodzi tu zarówno o brak orzeczenia w ogóle jak i brak w wydanym orzeczeniu rozstrzygnięcia w tym przedmiocie (np. oddalenia powództwa w pozostałej części) – tak Sąd Apelacyjny w Lublinie w postanowieniu z dnia 17.04.1998 r. I ACz 252/98, OSA 1999/2/11.

Mając powyższe na uwadze orzeczono jak w sentencji, na podstawie art. art. 370 k.p.c. w zw. z art. 367 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

SSO Sł. BurasSSO T. KołbucSSO C. Klepacz